När undervisning växer fram

Planering - Undervisning, Årskurs 1-3

Läraren reflekterar efter läsning

Efter läsningen av Tio över ett (som jag skrivit om här: Tio över ett – Ett läsprojekt och En hyllning till läraren) infann sig ett vakuum. Vi var inte färdiga med frågor om Kiruna, platsens betydelse, rätten till platsen, minnen och rötter, identitet, folkets röst och inte minst konflikter och motsättningar. Laestadius författarskap är präglat av just dessa frågor. En planering växte stegvis fram, mellan varje lektion, som blev både en fördjupning och ett sidospår till läsningen. Under tre lektioner berörde vi: Sápmi, samernas historia, rasbiologin, (det förlorade) språket, nomadskolorna, lappväsendet, markfrågan och l-ordet. Nedan redovisas, i ett enda flöde, undervisningsförloppet som följde.

Undervisningens innehåll växer stegvis fram

I samband med inledningen om Sápmi och samernas historia redde vi ut en hel del **ORD OCH BEGREPP** som same, ursprungsfolk (olika definitioner), territorium, stat, nomadisk, nationell minoritet, minoritetsspråk, förvaltningsområden.

För att summera inledningen såg vi filmen **HUR GÖR MAN FÖR ATT RÄDDA ETT FOLK**

Bifogad video:
https://www.youtube.com/embed/LMEd5KV9VZI?version=3&rel=1&fs=1&autohide=2&showsearch=0&showinfo=1&iv_load_policy=1&wmode=transparent

Jag letade efter något med en koppling mellan frågorna filmen väckte och boken vi läst. Jag hittade **SOMMARPRATET: ANN-HELÉN LAESTADIUS**. Vi lyssnade på de femton första minuterna av https://sverigesradio.se/avsnitt/910806 och eleverna funderade på, samtalade och skrev om:

IDENTITET

- Om kolten, jojken och smyckena på Bokmässan: *För vem gör jag det här?*
- Om vem som har rätt att definiera ens identitet: *Är du äkta same?*

SKOLAN OCH SPRÅKET

- Om nomadskolan: Att placera barn i en otrygg miljö långt hemifrån
- Om nomadskolan: Att inte höra till/passa in – “en lapp ska vara lapp”
- Om nomadskolan: En generation som inte lärde sina barn samiska – att bli fråntagen sitt språk, vad betyder och innebär det?
- När språket dör: Jag vet inte om morfar och jag pratade med varandra

PLATSENS BETYDELSE

- Om platsens betydelse: Grävskopor som gnisslar när de skär i teglet och bildar dammpartiklar av 50 år gammalt liv

LAPP SKA VARA LAPP

Vilken betydelse ”lapp ska vara lapp-politiken” har haft var fortfarande svårt för eleverna att förstå vidden av. Vi läste därför artikeln om **LAPPVÄSENDET OCH LAPPFOGDAR** gemensamt (många ord som kan behöva en förklaring).

CC BY NC SA

Många bra texter finns på Samiskt informationscentrum. Deras uppdrag är att öka människors kunskaper om samer och samisk kultur. Eleverna fick fundera på och skriva om:

- Beskriv hur statens politik kontrollera och begränsade samerna på olika sätt.
- Mot bakgrund av det du nu känner till om sameras historia, rasbiologiska institutet, nomadskolorna och lappväsendet ska du försöka förklara varför ordet ”lapp” är så negativt laddat.

L-ORDET

”Jag fattar inte. Det heter ju Lappland”, invände någon. ”Vad är det som är så fel med att säga lappar då?”. Vi läste då krönikan **VEM BESTÄMMER VAD SOM GÖR ONT?** av Laestadius (tidigare publicerad i Pedagogiska Magasinet). Eleverna funderade enskilt på och skrev om:

- Varför heter krönikan “Vem bestämmer vad som gör ont?”
- Varför blir AH Laestadius både upprörd och uppgiven över frågan i citatet?
  ”Så det är alltså samerna själva som har bestämt att vi inte får säga lapp?” säger kvinnan då.

Nu föll poletten ned hos dem som tidigare inte riktigt hade greppat problematiken kring språkbruket. Laestadius avslutningsord bidrog starkt till detta:

> Om jag står på din fot gör det ont på dig, men inte på mig. Du som får ont är den som kan avgöra om det gör ont eller inte. (AH Laestadius, Pedagogiska magasinet, 21 sept 2018)

För att avrunda återvände vi till **SOMMARPRATET** då vi lyssnade på delen 15:00-31:45, samt avslutningen 53:30-1:01:50. Eleverna skrev några avslutande ord om de delar som berördes i pratet (t ex om att vara same, kränkningar och identitet).

En fortsättning med meänkieli?

Efter en chatt på Twitter med Mattias Nilimaa tipsar han om ett radioreportage som han deltagit i. I detta berättar den före detta elithockeyspelaren Mattias Nilimaa att han saknar meänkieli. ”Han fick aldrig lära sig språket som barn, och nu som vuxen känner han sig halv. Mattias känner att språket stulits från honom.” Reportagen finns här: del 1 och del 2. Om det inte blir ytterligare ett sidospår och en fortsättning på ”Tio över ett” sparar jag intervjuerna till nästa gång minoritetsspråken berörs.

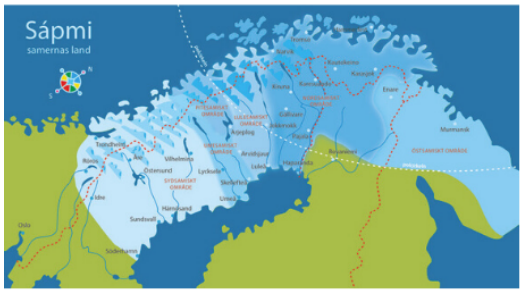

lapp-ska-vara-lapp

medan de flesta länders politik varit inriktad på assimilation av urfolken hade den svenska staten länge segregation som mål. Det tog sig uttryck i den svenska lapp-ska vara-lapp-politiken som växte fram under slutet av 1800-talet.

lappfogdar

25 april 1885 inrättades i Jämtland den första lappfogdetjänsten i Sverige. Fem år senare fick Norrbotten sin första lappfogde.

”Så det är alltså samerna själva som har bestämt att vi inte får säga lapp?” säger kvinnan då.

Jag tittar på henne. Väntar på att hon ska höra det orimliga i det hon just sagt. Det sker inte.

Det här är en situation som upprepar sig. Ordet lapp väcker starka känslor. Men nu har jag tröttnat på att förklara. Från och med nu ska jag säga att det inte är mitt ansvar att bota din okunskap. Ta ditt eget ansvar och lär dig mer om Sveriges ursprungsbefolkning. Det är inte jag som ska försvara mig för att du vill säga kränkande ord om samer.

Hur växer din undervisning fram?